

Pszonak pieniński *Erysimum pieninicum*

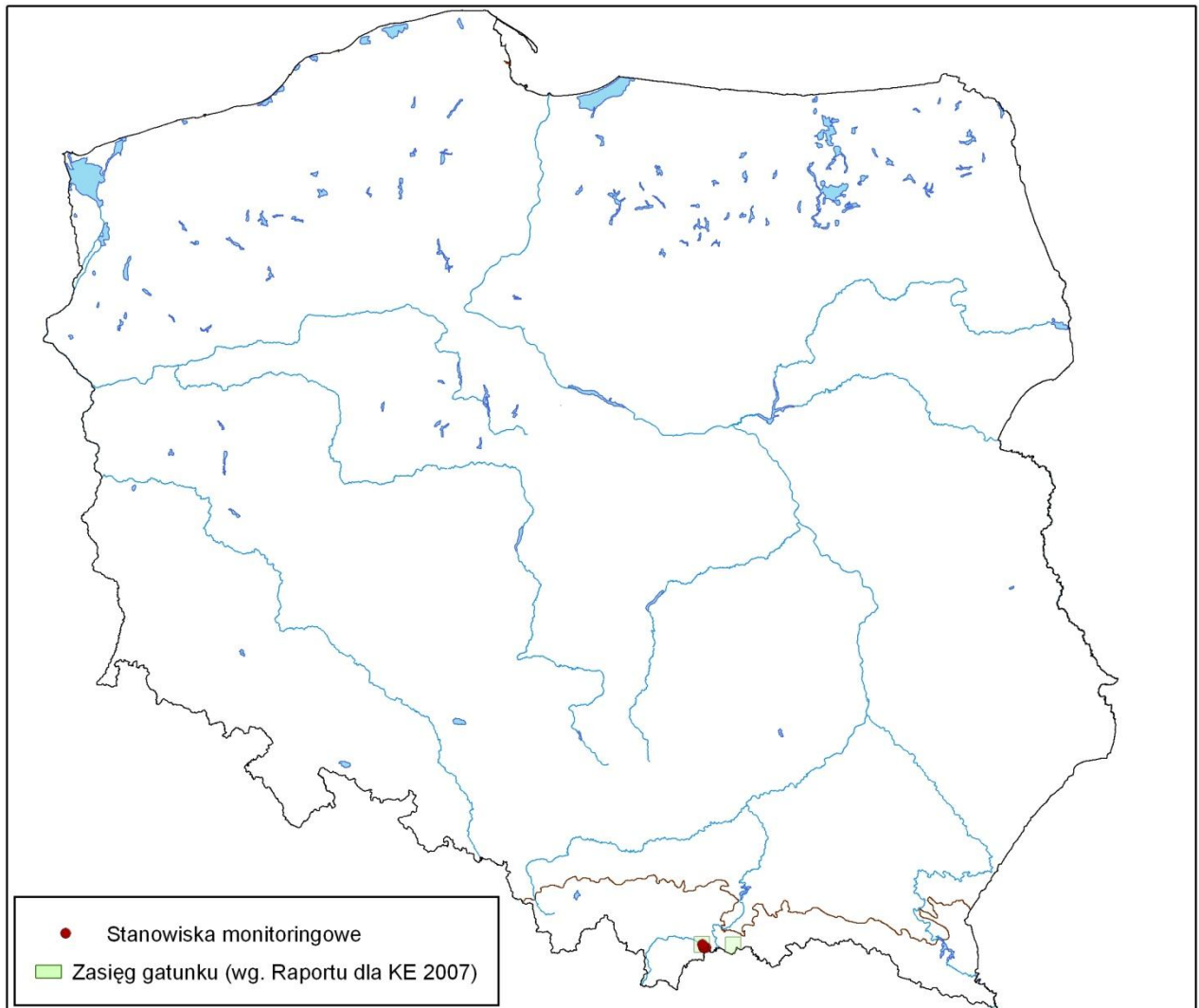

Informacja o zakresie przeprowadzonych prac

W ramach prac terenowych przeprowadzono wstępne badania monitoringowe gatunku na trzech stanowiskach (Zamek Czorsztyn, Flaki, Pod Upszarem) w obrębie jednego obszaru „Pieniny”. Pszonak pieniński uznawany jest za gatunek endemiczny dla Pienin. Rośnie jedynie w polskiej części Pienin, w zakresie wysokości 500-790 m n.p.m. W Pieninach Właściwych znane są zaledwie 3 stanowiska. Liczna populacja (około 800 –1000 pędów generatywnych) znajduje się na Górze Zamkowej w Czorsztynie, gdzie gatunek jest obserwowany od ponad 80 lat. Druga z nich (Flaki), równie liczna, została znaleziona w 2000 roku, na stoku wzgórza Flaki, na stanowisku o charakterze naturalnym. Ostatnia populacja (pod Upszarem), licząca nieco ponad 20 pędów generatywnych, zajmuje siedlisko o pochodzeniu antropogenicznym, a znana jest od 1998 roku. W 2000 roku w Wąwozie Homole w Małych Pieninach znaleziona została populacja licząca kilkadziesiąt pędów generatywnych. Nie można rozstrzygnąć, czy stanowisko to ma charakter naturalny, czy jest pochodzenia antropogenicznego.

WYNIKI MONITORINGU

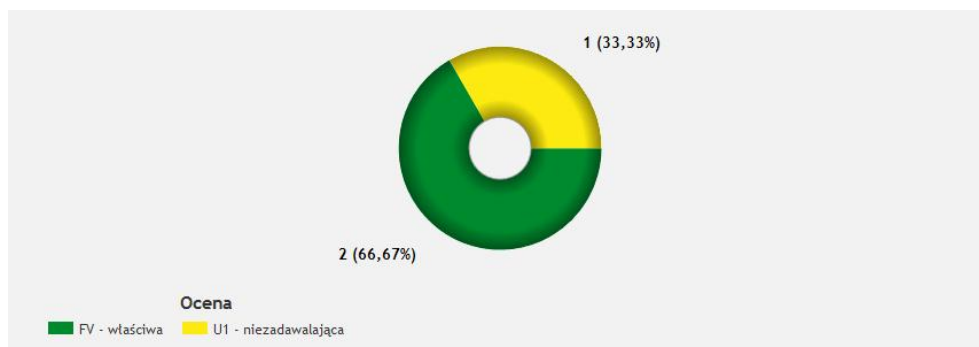
Do monitoringu wytypowane zostały wszystkie znane stanowiska leżące na terenie Pienińskiego Parku Narodowego (obszar NATURA 2000: „Pieniny” PLH 120013). Każda z populacji ma tutaj nieco inny charakter i obserwacja wszystkich populacji daje obraz zmienności kondycji gatunku w różnych warunkach siedliskowych panujących na poszczególnych stanowiskach i przy różnej presji człowieka na poszczególne populacje.

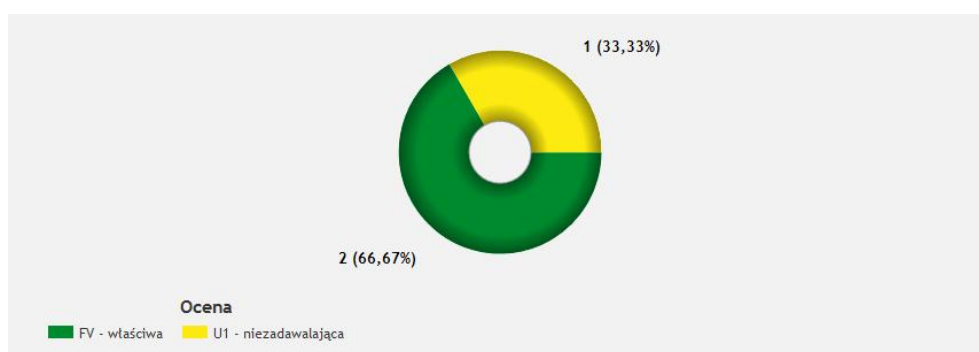
Wyniki monitoringu

Gatunek endemiczny dla Pienin, gdzie tworzy kilka skupień (6 stanowisk). Monitoringiem objęto 3 stanowiska w tym obszarze, grupujące ponad 80% populacji krajowej. W przyszłości trzeba będzie potwierdzić występowanie gatunku (włączyć je do monitoringu obszaru) na nowo odkrytym stanowisku w wąwozie Homole, położonym w odrębnym obszarze N2000.

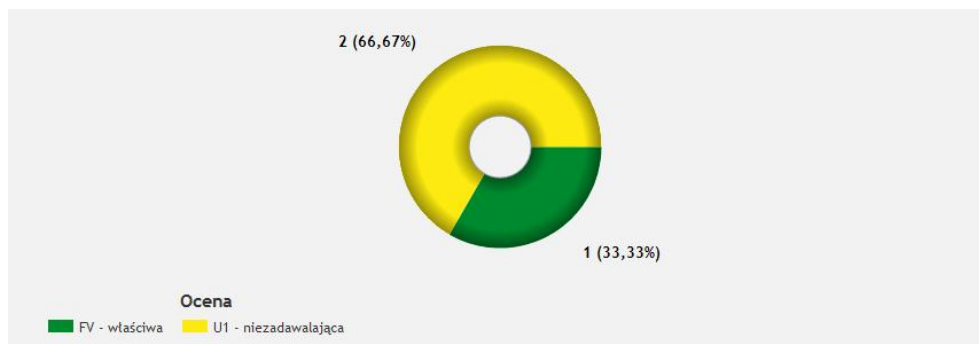
Stan populacji

Stan siedliska

Ocena ogólna

Gatunek wykazuje częściowo charakter pionierski, chętnie zajmując siedliska naruszone w wyniku działalności człowieka, np. tereny po pracach budowlanych na Zamku w Czorsztynie. Optimum dla niego są warunki częściowego ocienienia (półcień). Nie zaobserwowano zagrożeń dla gatunku, nie ma więc potrzeby prowadzenia intensywnych działań ochrony czynnej na stanowisku. Stan gatunku w regionie, a zarazem w kraju może być oceniony na U1 w kierunku FV.

Analiza wyników

Otrzymane wyniki i ich porównanie z dostępnymi danymi z lat ubiegłych świadczą o utrzymywaniu się gatunku na porównywalnym poziomie liczebności i w podobnej kondycji na wszystkich monitorowanych stanowiskach. Na wszystkich monitorowanych stanowiskach gatunek odnawia się bardzo dobrze, notowanych jest sporo osobników młodocianych, a równocześnie wiele

okazów wchodzi w fazę generatywną. Szacowana na poletkach próbnych struktura populacji wykazuje pewne wahania, ale wyraźnie widać prawidłowość, że gatunek ma większy udział okazów w fazie generatywnej w miejscach nasłonecznionych, ale odnawia się lepiej w półcieniu.

Lata	Flaki (zarośla)					Flaki (las)					Zamek Czorsztyn (słoneczne)					Zamek Czorsztyn (ocienione)					Pod Upszarem (zarośla)				
	Liczba osobników	Udział stadiów rozwojowych [%]				Liczba osobników	Udział stadiów rozwojowych [%]				Liczba osobników	Udział stadiów rozwojowych [%]				Liczba osobników	Udział stadiów rozwojowych [%]				Liczba osobników	Udział stadiów rozwojowych [%]			
		Siewki	Osobniki juwenilne	Osobniki wegetatywne	Osobniki generatywne		Siewki	Osobniki juwenilne	Osobniki wegetatywne	Osobniki generatywne		Siewki	Osobniki juwenilne	Osobniki wegetatywne	Osobniki generatywne		Siewki	Osobniki juwenilne	Osobniki wegetatywne	Osobniki generatywne		Siewki	Osobniki juwenilne	Osobniki wegetatywne	Osobniki generatywne
2001 r.	107	0	60	40	205	80	10	10						61	18	67	15								
2002 r.	56	7	4	53	36	72	3	62	14	21					96	5	10	50	35						
2003 r.	73	4	21	44	31	165	33	29	28	10	50	36	0	14	50	108	30	23	29	18					
2004 r.	106	17	20	30	33	238	69	6	20	5	52	33	17	29	21	41	24	17	20	39					
2005 r.	140	30	23	27	30	195	32	25	31	12	40	0	10	28	62	107	39	16	19	26					
2006 r.	96	38	16	23	23	140	35	21	29	15	91	13	23	31	33	164	36	21	31	12	293	72	15	9	4

Ocena stanu zachowania gatunku

Po przeanalizowaniu danych ze zdjęć fitosocjologicznych oraz na podstawie obserwacji gatunku prowadzonych w dłuższym okresie, na stanowiskach różniących się znacznie między sobą, można było wyciągnąć wnioski co do rzeczywistych wymagań gatunku. Wbrew wcześniejszym opiniom, gatunek nie preferuje stanowisk całkowicie odsloniętych, a wręcz przeciwnie – najlepiej czuje się w półcieniu. Nie szkodzi mu częściowe zakrzaczenie, a nawet okap wysokich drzew, nie spotyka się go natomiast w zwartej murawie łąki przylegającej bezpośrednio do stanowiska. Do obsiewania, kiełkowania i wzrostu rozet liściowych gatunek potrzebuje otwartej lecz nie przesuszanej gleby, a do obfitego owocowania umiarkowanego nasłonecznienia (skraj zarośli, zbocze z rumowiskiem skalnym pod ruinami zamku, wewnątrz starego lasu jodłowego z ubogim runem). Zdolność do zasiedlania wolnej przestrzeni jaką posiada pszonak pieniński umożliwił mu przetrwanie na wzgórzu czorsztyńskim – stanowisku poddanym znacznej presji człowieka. Prace konserwatorskie, a wcześniej wykopaliska prowadzone w obrębie ruin dostarczały wciąż nowych naruszonych siedlisk, na których gatunek obficie się obsiewał. Od szeregu lat najbardziej obfite stanowisko to rumowisko pod ruinami Zamku Czorsztyn, na północno-zachodnim zboczu wzgórza. Szansą przetrwania gatunku jest utrzymanie mozaiki warunków siedliskowych, która wydaje się być dla niego najlepsza. Biologia gatunku (roślina dwuletnia) i wynikająca z tego dynamika populacji powoduje, że gatunek jest dość plastyczny i odporny na ewentualne niekorzystne zmiany na stanowisku. Teoretycznie gatunek może zasiedlić znaczny obszar, jednak od czasu

powstania zbiornika czorsztyńskiego w przypadku Zamku Czorsztyn oraz od momentu odkrycia w przypadku pozostałych stanowisk utrzymuje się on na niezmiennym areale. Nie jest jednak całkowicie wykluczone, że w latach następnych mogą zostać znalezione kolejne płyty. Gatunek rośnie w siedliskach o różnym charakterze i na stanowiskach nie ma wybitnych barier izolujących poszczególne płyty.

Perspektywy zachowania gatunku są różne na poszczególnych stanowiskach:

Stanowisko Zamek Czorsztyn:

Zarządcą terenu, a równocześnie inwestorem prac remontowych w obrębie ruin zamku jest Pieniński Park Narodowy, wydaje się więc że sprawy ochrony gatunku i zabezpieczania ruin będzie można pogodzić.

Stanowisko: Flaki

Zarządcą terenu jest Gmina Czorsztyn, dlatego administracja Parku Narodowego ma ograniczone możliwości wpływu na to, co dzieje się na tym terenie. Dotychczasowa ingerencja na stanowisku (np. pozyskanie drewna) była znikoma i na razie nic nie wskazuje na to, że miałyby się to zmienić. W przypadku wprowadzania jakichkolwiek działań ochronnych lub ograniczeń w korzystaniu z gruntu konieczne byłoby porozumienie z właścicielem terenu i zastosowanie odpowiedniej formy odszkodowania lub dopłat do pożądanego sposobu gospodarowania.

Stanowisko Pod Upszarem:

Całość areалу (około 20 m²) leży przy granicy Parku, na gruntach Skarbu Państwa zarządzanych przez RZGW, dlatego administracja Parku Narodowego ma ograniczone możliwości wpływu na to, co dzieje się na tym terenie. Istnieje możliwość porozumienia z zarządcą w sprawie specjalnego potraktowania tego niewielkiego areálu, jednak nie będzie to dla niego obligatoryjne.